

De aanvullende behoefte van huisdiereigenaren in het proces van euthanasie

Student

Bianca Slootweg
3025444@aeres.nl
Diergezondheid & Management

Afstudeerdocent

Loes Spit
l.spit@aeres.nl

Eric Oetelmans
E.oetelmans@aeres.nl

9 augustus 2021

Afstudeerwerkstuk

AAFW- Afstudeerwerkstuk

09-08-2021

Aeres Hogeschool Dronten

Dier- en veehouderij

Student:

Bianca Slootweg

3025444@aeres.nl

Studentnummer: 3025444

Afstudeerdocent:

Loes Spit

l.spit@aeres.nl

Eric Oetelmans

E.oetelmans@aeres.nl

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt het vooronderzoek van de module AAFW, deze module bevat het afstudeerwerkstuk. In dit document zal duidelijk naar voren komen wat de aanleiding is van het schrijven van dit afstudeerwerkstuk en waarom dit onderwerp is gekozen. Dit afstudeerwerkstuk wordt geschreven vanuit de rol als student aan de Aeres Hogeschool in Dronten, voor de bachelor studie Diergezondheid & Management.

Graag wil ik een paar mensen in het bijzonder bedanken. Mijn vrienden en familie voor het tonen van interesse en ondersteuning gedurende de schooljaren. In het bijzonder wil ik Loes Spit en Eric Oetelmans bedanken, voor de vele adviezen en goede ondersteuning tijdens dit proces, maar ook de leuke en gezellige videogesprekken!

Graag wil ik de beoordelaars vragen om de inleiding opnieuw te beoordelen, daar zijn een paar bronnen aan toegevoegd.

Ik wens u veel leesplezier!

B. Slootweg
Dronten, 9 augustus 2021

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	5
ABSTRACT	6
HOOFDSTUK 1. INLEIDING	7
HOOFDSTUK 2. MATERIAAL EN METHODEN	11
2.1 ONDERZOEKSMETHODE	11
2.2 ENQUÊTE	12
2.3 DOELGROEP	12
2.4 DEELVRAGEN	12
2.5 DATA-VERZAMELING	13
2.6 DATA-ANALYSE	13
HOOFDSTUK 3. RESULTATEN	14
3.1 ALGEMENE RESULTATEN (N=269)	14
3.2 DEELVRAAG 1	14
3.3 DEELVRAAG 2	15
3.4 DEELVRAAG 3	15
3.5 DEELVRAAG 4	16
3.6 OVERIGE RESULTATEN	16
HOOFDSTUK 4. DISCUSSIE	17
4.1 VERGELIJKING LITERATUUR	18
4.2 DISCUSSIEPUNTEN, PER DEELVRAAG	18
HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE EN AANBEVELING	20
5.1 CONCLUSIE, PER DEELVRAAG	20
5.2 CONCLUSIE HOOFDVRAAG	21
5.3 AANBEVELING	21
BIBLIOGRAFIE	22
BIJLAGE I. ENQUÊTEVRAGEN	24
BIJLAGE II. RESULTATEN ENQUÊTEVRAGEN	29
BIJLAGE III. SCHRIFTELIJK RAPPORTEREN	34

Samenvatting

De meeste huisdieren in Nederland sterven geen natuurlijke dood, maar worden geëuthanaseerd om onnodig lijden te besparen. Hoewel euthanasie bij dieren in de meeste gevallen de beste oplossing is, is het voor de eigenaar een verdrietige gebeurtenis. Dat maakt het actief onderzoek doen naar de ervaring van huisdiereigenaren in het proces van euthanasie een lastig en emotioneel onderwerp. De hoofdvraag van het onderzoek is: *Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar?*

Om te achterhalen waar in het proces van euthanasie de aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar ligt, is er een enquête opgesteld en uitgezet onder huisdiereigenaren. Deze vragenlijst is gedeeld op verschillende Facebookpagina's waar huisdiereigenaren lid van zijn.

Uit deze enquête is naar voren gekomen wanneer er per fase informatie is ontvangen en welke informatie dat is geweest. Daarnaast is er aan de huisdiereigenaren gevraagd wanneer, terugkijkend op het proces, de informatie gewenst is om te ontvangen. Daaruit is gebleken dat voorafgaand het proces van euthanasie er gewenst wordt om informatie over de keuzemogelijkheden betreft crematie, begraven of destructie wordt besproken en besloten. Daarnaast willen huisdiereigenaren ook de mogelijkheden bespreken over de locatie waar de euthanasie plaats zal vinden. Tijdens de euthanasie vinden huisdiereigenaren de communicatie erg belangrijk. Er wordt door de dierenarts uitgelegd wat er gaat gebeuren en wanneer. Daarnaast geeft de eigenaar aan bevestiging te zoeken dat euthanasie de juiste keuze is. Na de euthanasie wenst de eigenaar nog een moment alleen met het huisdier voor een laatste afscheid. Daarbij is het vervelend ervaren dat er na het afscheid het pand wordt verlaten door een drukke wachtkamer. De aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar zit voornamelijk in de communicatie tijdens het proces voor, na en tijdens de euthanasie.

Voor een betrouwbaar resultaat is het aan te raden de aanpak te verbeteren en de enquête intensiever te verspreiden voor een hoger respondentenaantal.

Abstract

Most pets in the Netherlands do not die of natural causes, but are euthanized to avoid unnecessary suffering. Although euthanasia on animals is the best solution in most cases, it is a sad event for the owner. This makes actively researching the experience of pet owners in the process of euthanasia a difficult and emotional topic. The main question of the research is: Where, in the process of euthanasia for the pet, is there an additional need of the pet owner?

In order to find out where the additional needs of the pet owner lie in the process of euthanasia, a survey was drawn up and distributed among pet owners. This questionnaire has been shared on several Facebook pages where pet owners are members.

This survey revealed when information was received for each phase and what information that was. In addition, the pet owners were asked when, looking back on the process, the information was desired to receive. This has shown that prior to the euthanasia process it is desirable to discuss and decide on the options regarding cremation, burial or destruction. In addition, pet owners also want to discuss the options for the location where the euthanasia will take place. During euthanasia, pet owners find communication very important. The vet will explain what will happen and when. In addition, the owner indicates that he is seeking confirmation that euthanasia is the right choice. After the euthanasia, the owner wishes for a moment alone with the pet for a final goodbye. It is also unpleasant to experience that after you say goodbye, the building is left by a busy waiting room. The additional need of the pet owner is mainly in communication during the process before, after and during euthanasia.

For a reliable result, it is recommended to improve the approach and to distribute the survey more intensively for a higher number of respondents.

Hoofdstuk 1. Inleiding

In Nederland zijn er meer dan 27 miljoen huisdieren, waarvan het grootste percentage uit honden- en katten bestaat (Dibevo, 2020). Dit aantal is verdeeld over 3,8 miljoen huishoudens in Nederland (Dibevo, 2020). Vroeger werden dieren met een ander doeleinde gehouden dan vandaag de dag het geval is, namelijk voor het vangen van ongedierte, het leveren van voedsel en het bewaken van het huis. Na de Tweede Wereldoorlog kwam daar verandering in, huisdieren werden namelijk naast werkzaamheden ook gehouden voor gezelschap. Mensen gaan tegenwoordig op een andere manier met dieren om en zien het meer als partners en familieleden (Stewart, Trush, Paulus, et al., 1989). Dat de dood van een huisdier een ingrijpende ervaring kan zijn, is niet verwonderlijk. Huisdiereigenaren kunnen, net als bij het verlies van een familielid of vriend, door een rouwproces gaan. Vroeger is daar door de maatschappij geen of weinig aandacht aan besteed, wat heeft geresulteerd in meer verdriet bij de eigenaar van het overleden huisdier (Endenburg, 2003). Dit is aan het veranderen, binnen de samenleving ontstaat meer begrip voor het verdriet over het sterven van een huisdier. Sociale steun heeft in dit proces een positief effect op de lichamelijke en geestelijke gezondheid voor de eigenaar tijdens de rouw (Endenburg, 2003). Wanneer emoties zoals verdriet voor een langere periode worden onderdrukt, kan dit een negatieve inwerking hebben op onder andere lichamelijk, cognitief en sociaal gebied (Kübler-Ross, 2014).

De meeste huisdieren in Nederland sterven geen natuurlijke dood, maar worden geëuthanaseerd om onnodig lijden te besparen. Hoewel euthanasie bij dieren in de meeste gevallen de beste oplossing is, is het voor de eigenaar een verdrietige gebeurtenis (Endenburg, 2003). De mensen die bij het proces van euthanasie betrokken zijn, (dierenartsen, assistenten, gezinsleden etc.) spelen een belangrijke rol. De dierenarts en assistent moeten niet alleen medisch maar ook communicatief zorgvuldig te werk gaan (Endenburg, 2003). Wanneer dat niet gebeurt, kan dat onder andere een negatief effect hebben op de opinie van de eigenaar over de dierenartsenpraktijk. Dit kan het gevolg hebben dat de klant ervoor kiest om in de toekomst naar een andere dierenartspraktijk te gaan. De communicatieve vaardigheden van de dierenarts hebben dus een grote invloed op de band tussen de dierenarts en de huisdiereigenaar, waarbij een band van vertrouwen kan ontstaan. Wanneer de dierenarts beweegredenen, adviezen en aanbevelingen duidelijk overbrengt naar de klant, vergroot dat de kans dat de klant de kwaliteit van de zorg waardeert én gemotiveerd raakt voor een behandelplan. De belangrijkste reden dat huisdiereigenaren de aanbevelingen niet volgen is omdat het niet noodzakelijk lijkt (Lue et al., 2008, p. 532). Belangrijke factoren voor goede communicatie door de dierenarts zijn empathie, betrokkenheid en educatie. Inleven in de situatie van de klant of in het probleem zorgt voor steun en toezegging vanuit de klant voor een eventueel behandelplan of het nemen van een beslissing. Een betrokken dierenarts luistert naar de klant en vat het probleem samen, waardoor de klant misvattingen kan corrigeren. Educatie is essentieel voor het behalen van goede resultaten, omdat de klant dan beter begrijpt wat er met het huisdier aan de hand is (Knesl et al., 2016, p. 42).

Bij het euthanaseren van honden en katten zijn er verschillende manieren om de farmaceutische oplossing toe te dienen. In de meeste gevallen zal er bij honden een intraveneuze katheter geplaatst worden. Bij katten kan er gekozen worden om voorafgaand een intramusculaire injectie met narcose toe te dienen, waarna het farmaceutisch middel intrarenaal zal worden toegediend. Na deze (fatale) injectie zal het hart snel stoppen. Deze

oplossing bestaat uit de werkzame stof Pentobarbital-natrium (diergeneesmiddelen.info, z.d.). In (bijna) alle gevallen zal er eerst een kalmeringsmiddel worden toegediend, waardoor het dier in een diepe slaap gebracht zal worden. De euthanasie-oplossing die daarna wordt toegediend zal ervoor zorgen dat de ademhaling langzamer wordt en uiteindelijk zal stoppen. Een hartstilstand volgt snel, met de dood tot gevolg (Binder, 2018). Omdat de spieren bij het overlijden volledig ontspannen, kunnen er lichaamsvloeistoffen zoals urine en uitwerpselen worden afgegeven. De ogen van het huisdier zullen openblijven en soms treden er spierspasmen op. Om een schrikreactie bij de eigenaar te voorkomen, kan de dierenarts de eigenaar vooraf inlichten en duidelijk communiceren tijdens het proces wat er gebeurt (Endenburg, 2003). Voorafgaand het proces zijn er al verschillende keuzes te maken, zoals bijvoorbeeld de locatie. Het euthanaseren kan in de spreekkamer op de dierenartsenpraktijk gebeuren, echter is het ook mogelijk om te kiezen voor een rustige ruimte, speciaal ingericht voor momenten van afscheid op de dierenartsenpraktijk. Er zijn ook dierencrematoria die euthanasie op de locatie aanbieden. Een laatste optie is om het huisdier thuis te laten inslapen.

Na het overlijden van het huisdier staat de cliënt voor een aantal keuzes. Het is mogelijk om het lichaam van een overleden huisdier te begraven, cremeren of aan te bieden voor destructie. Dit zijn de meest voorkomende manieren van verwerken van het kadaver. Bij crematie zijn er veel opties mogelijk, betreft de verwerking van het as. Eén van de opties is bijvoorbeeld om de as in een sieraad te laten verwerken. Een andere mogelijkheid is om het kadaver te laten prepareren door een erkende Nederlandse preparateur. Bij een preparatie worden de inwendige, bederfelijke delen van het lichaam, zoals de ingewanden, vervangen door andere materialen als schuim of watten. De geprepareerde beenderen en schedel worden met ijzerdraad in een houding geplaatst. De schoongemaakte huid wordt vervolgens over deze beenderen heen gevormd en in positie gezet naar een gewenst resultaat (Nederlandse Vereniging van Preparateurs, z.d.).

De dienstverlening dat plaatsvindt na het overlijden van een huisdier draagt bij aan de verwerking tijdens het rouwproces. Deze dienstverlening kan in marketingtermen worden gevoegd onder 'unsought products'. Unsought products zijn producten waarvan de cliënt het bestaan niet kent, niet naar op zoek is of liever niet wil aanschaffen terwijl dat wel moet (Poon, S. & Joseph, M., 2001). Een ander kenmerk van een unsought product is dat de noodzaak voor het product zich vaak op een onverwacht moment openbaart (Samson, Voyer, 2014).

De Zwitserse psychiater Elisabeth Kübler-Ross, onderzocht de verschillende fasen van rouw. Uit onderzoek blijkt dat vrijwel iedereen een soortgelijke rouwverwerking doorstaat. De rouwverwerking kent vijf fasen en verloopt via een vast patroon. Na het horen van slecht nieuws zal de eigenaar in schok verkeren, waarna de eerste fase van de rouwverwerking intreedt; ontkenning. De eigenaar reageert eerst met ongeloof. Dit is een algemeen afweermechanisme na een onverwacht en schokkend bericht. In deze fase is het belangrijk dat gevoelens geuit en besproken kunnen worden (Kübler-Ross, 2014). Omdat de situatie onomkeerbaar is, ontstaan er gevoelens van woede. Dat is het begin van de tweede fase. De woede wordt vooral geprojecteerd op de omgeving, of bij de bringer van het slechte nieuws (Kübler-Ross, 2014). Bij de derde fase, de onderhandelfase, zal de eigenaar vragen of actief opzoek gaan naar andere mogelijkheden, dan euthanasie. In de vierde fase, fase van depressie, dringt de waarheid door en zal de eigenaar zich machteloos en niet begrepen

voelen. De eigenaar sluit zich af voor communicatie en trekt zich terug. In de acceptatie fase, fase vijf, zal de eigenaar het slechte nieuws en het verdriet aanvaarden. Periode van herstel komt op gang en na verloop van tijd krijgt de cliënt weer energie om plannen te maken (Kübler-Ross, 2014). De vijf fasen zullen per individu op een verschillend tempo doorlopen worden. Het proces van rouw kan ongeveer acht maanden duren (Endenburg, 2003).

Kinderen, volwassenen en ouderen verwerken het verlies van een huisdier allen op een andere manier. Kinderen ervaren de dood over het algemeen minder bedreigend dan volwassenen dat doen (Endenburg, 2003). Kinderen zien de dood als onderdeel van het leven, waarbij het verdriet en de belangstelling dicht bij elkaar liggen. Het is belangrijk om duidelijk en eerlijk te zijn bij het beantwoorden van vragen. Net als bij volwassenen en kinderen gaan ouderen door een rouwproces bij het overlijden van het huisdier, waarbij uiten van gevoelens en emoties helpen bij de verwerking. Echter doet daar zich het probleem van de kleine sociale omgeving voor, waardoor er niemand is om het verdriet mee te kunnen delen. Daarbij blijkt het rouwproces voor ouderen extra zwaar te zijn, omdat men niet alleen afscheid neemt van het dier zelf, maar als het ware ook van (eventueel) de overleden echtgenoot. Het huisdier kan herinneringen oproepen van plezierige gebeurtenissen waarbij de partner betrokken was. Medewerkers van dierenartsenpraktijken zijn de enigen met wie ouderen over de dood van het huisdier kunnen spreken. De medewerkers spelen een belangrijke rol in het verwerkingsproces van ouderen.

De huisdiereigenaar komt in het proces van afscheid nemen voor verschillende keuzes te staan, het overlijden van het huisdier en de keuzes die daarbij gemaakt moeten worden komen veelal onverwacht. Het proces van overlijden van het huisdier is voor de eigenaar geen algemene informatie. De zogenoemde unsought products, beschrijven een mogelijkheid tot onderzoek. Wanneer is het een geschikt moment voor de huisdiereigenaar om informatie te ontvangen? Waar heeft de eigenaar behoefte aan? Kunnen dierenartsenpraktijken op communicatief gebied nog verbeteren? Euthanasie is een gevoelig onderwerp om actief onderzoek naar te doen (Baarda, Kalmijn, et al, 2015).

Humaan is er al onderzoek gedaan naar de ervaringen, verwachtingen en tevredenheid van patiënten en hun families bij een euthanasie. In dat onderzoek is er aangetoond dat toegankelijkheid, communicatie en bekwaamheid tijdens het proces als belangrijk is ervaren (Matte, Khosa, Meehan, et al, 2020). Hetzelfde geldt bij het euthanasie proces bij huisdieren en de eigenaren. Uit het verwachtingspatroon komt naar voren dat vertrouwen een belangrijke rol speelt, in zowel het proces als in de arts, het ontvangen van effectieve communicatie en emotionele steun maar ook gepersonaliseerde zorg. Op dit moment is er nog weinig gerapporteerd over de ervaringen en verwachtingen van huisdiereigenaren tijdens de euthanasie van het huisdier. Bij een onderzoek van (Fernandez-Mehler et al, 2013), zijn de verwachtingen onderzocht bij het maken van een afspraak voor euthanasie. De meeste huisdiereigenaren hebben de voorkeur om het huisdier thuis te laten inslapen en vooraf informatie te ontvangen over het proces. Uit weer een ander onderzoek van (Martin et al, 2004), is gebleken dat huisdiereigenaren het prettig ervaren om de keuze te krijgen om wel of niet bij de euthanasie aanwezig te zijn en dat de medewerkers van de dierenartsenpraktijk het empathisch vermogen juist inzetten om de huisdiereigenaar tegemoet te komen in behoeften. Er is meer onderzoek nodig om de verwachtingen van huisdiereigenaren tijdens het proces van euthanasie beter te begrijpen (Matte, Khosa, Meehan, et al, 2020).

Hoewel er voldoende informatie beschikbaar is over euthanasie bij huisdieren en de keuzemogelijkheden, is er nog niet bekend hoe intensief een eigenaar opzoek gaat naar deze informatie en wanneer ze daar behoefte aan hebben. Daarnaast is het voor dierenartsenpraktijken waardevol om te achterhalen waar verbeterpunten liggen tijdens het proces, waar hebben huisdiereigenaren behoefte aan?

Het alomvattende doel van dit onderzoek kan beantwoord worden met de hoofdvraag, die als volgt is opgesteld:

“Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar?”

Mede door het inzetten van een enquête onder huisdiereigenaren en het opstellen en beantwoorden van deelvragen zal de hoofdvraag met meer diepgang worden onderbouwd. De volgende deelvragen zijn opgesteld;

1. Is de huisdiereigenaar op de hoogte van de verschillende mogelijkheden en opties na het euthanaseren van het huisdier?
2. Wanneer in het leven van een huisdier is het een juist moment om eigenaren in te lichten over het proces van euthanasie?
3. Waar ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar/cliënt, binnen dit proces?
4. Hoe kan een dierenartsenpraktijk meer ondersteuning bieden, wat het rouwproces positief versterkt?

De verwachting is dat huisdiereigenaren een behoefte hebben in dit proces waar momenteel nog niet aan wordt voldaan. Het doel van dit onderzoek is om dierenartsenpraktijken te voorzien van informatie over de behoefte van de eigenaar rondom het euthanaseren van huisdieren. Dit om het proces goed of nog beter te laten verlopen. De doelgroep is huisdiereigenaren die het proces al eens eerder doorlopen hebben. Door middel van het uitzetten van een enquête zal de hoofdvraag worden onderbouwd en beantwoord.

Hoofdstuk 2 geeft de materiaal en methode van het onderzoek weer. In hoofdstuk 3 worden de resultaten besproken die in hoofdstuk 4 wederom ter sprake komen in de discussie, aanvullend met de zaken die invloed hebben gehad op het onderzoek. Vervolgens in hoofdstuk 5 staat de conclusie en aanbeveling geschreven die gevormd is door de resultaten, literatuur en de discussie samen te voegen.

Hoofdstuk 2. Materiaal en methoden

Dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeksmethode en geeft een overzicht betreft de manier van onderzoeken. De hoofdvraag van het onderzoek luidt: *‘Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar’* Voor het beantwoorden van de hoofdvraag vindt een marktonderzoek plaats. De hoofdvraag is kwalitatief, resultaten van de enquête zullen gebaseerd zijn op basis van meningen en ervaringen. Het soort onderzoek is beschrijvend en explorerend, literatuur over de behoefte of aanvullende behoefte tijdens het proces van euthanasie is nog weinig beschikbaar. Door middel van dit onderzoek worden belangrijke factoren in beeld gebracht. Er is gevraagd in welke mate de huisdiereigenaar is geïnformeerd en welke aanvullende onderwerpen de cliënt graag anders had/zou willen zien in dit proces. Door het onderzoek is er meer inzicht verkregen in de gedachte van een huisdiereigenaar over een gevoelig en emotioneel onderwerp.

Door het inzetten van een enquête kan er snel en gemakkelijk grote groepen mensen bereikt worden. Een ander voordeel is dat er in korte tijd over veel verschillende onderwerpen informatie kan worden verzameld. Enkele nadelen aan deze methode is dat de resultaten onbetrouwbaar en niet-valide kunnen zijn. Daarnaast is er een risico dat de enquête niet voldoende wordt ingevuld en er te weinig respondenten zijn (Baarda, Kalmijn, et al, 2015)

2.1 Onderzoeksmethode

De enquête is door middel van Google Forms opgesteld en uitgezet. Bij dit programma zit er geen limiet aan het aantal te ontvangen antwoorden. De enquête die uitgezet is onder huisdiereigenaren die het proces van euthanasie bij een ander huisdier al hebben doorlopen, zal de volgende structuur in vragen worden aangehouden; namelijk het proces *vooraf, tijdens* en *na*. Er zijn per proces vragen gesteld over de informatie die is verkregen, de begeleiding, verschillende keuzes en wat de huisdiereigenaar anders had willen zien. De enquête is online uitgezet, via het platform Facebook. Op Facebook zijn er verschillende pagina's waar huisdiereigenaren lid van zijn waarop de enquête is gedeeld, zoals; Hondenforum, Kattenforum, Kattenliefhebbers delen tips, Konijnenforum, Konijnenwereld, Katteninformatiepunt. Daarnaast is de vragenlijst ook via een persoonlijk Facebookprofiel gedeeld en naar een dierenartsenpraktijk verzonden die de vragenlijst op de eigen pagina heeft geplaatst.

Voordat de enquête is uitgezet en het onderzoek is gestart heeft er een nulmeting plaatsgevonden. De vragenlijst is door twee docenten en een klasgenoot van tevoren ingevuld waarna er feedback is verzonden en verwerkt. Dit is gedaan zodat er tijdig zo veel mogelijk gebreken uit de vragenlijst gehaald konden worden. Er was ingecalculeerd dat de enquête ongeveer twee weken open zou staan, echter zijn dat drie weken geworden in verband met het niet behalen van het berekende aantal respondenten. De enquête bestaat uit 35 meerkeuzevragen. Een aantal van deze meerkeuzevragen geven de mogelijkheid om het gegeven antwoord toe te lichten. De resultaten zijn vervolgens verwerkt in een Excel bestand, er is geen gebruik gemaakt van het programma SPSS.

2.2 Enquête

De enquête bestaat voornamelijk uit gesloten vragen. Er is wel ruimte voor eigen invulling, de huisdiereigenaar heeft de mogelijkheid om een toelichting in te vullen om het gegeven antwoord nader uit te leggen indien dat gewenst is. In de enquête worden er een aantal stellingen geformuleerd waarbij de huisdiereigenaar een cijfer van 1 tot en met 5 kunnen invullen. Waarbij 1 'niet belangrijk' en 5 'heel belangrijk' is. De 5-punts Likert schaal is de meest voorkomende antwoordschaal. Ten opzichte van bijvoorbeeld de 3-punts schaal is de belangrijke reden hiervoor, dat psychologisch gezien, respondenten minder geneigd zijn om uitersten in te vullen (met name als het gaat om meningen/beoordelingen). Bij een 5-punts Likert schaal kiest de respondent dan nog minder vaak voor de uitersten, maar dit kan gecorrigeerd worden door twee categorieën (bijvoorbeeld 'heeft invloed' en 'heeft heel veel invloed') samen te nemen. Ten opzichte van een 7-punts Likert schaal is een 5-punts Likert schaal voor de respondent makkelijker te begrijpen. Een 7-punts schaal kan onoverzichtelijk en verwarrend overkomen (onderzoekdoen.nl, z.d.).

2.3 Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek zijn de gezelschapshuisdiereigenaren in Nederland. Nog specifiek gaat het om de huisdiereigenaren die het proces van euthanasie al eens hebben doorlopen. In de introductie van de vragenlijst staat dit overigens ook aangegeven, huisdiereigenaren kunnen de enquête invullen op één eerdere gebeurtenis.

2.4 Deelvragen

Door middel van deelvragen zal de hoofdvraag met meer diepgang onderbouwd worden. Per deelvraag wordt aangegeven hoe deze zal worden beantwoord. Om antwoord te kunnen geven op de deelvragen, zal er een consumenten enquête worden uitgezonden. Dit is het enige onderzoeksmethode die is ingezet, alle deelvragen worden beantwoord door middel van de enquête.

Deelvraag 1: Is de huisdiereigenaar op de hoogte van de verschillende mogelijkheden en opties na het euthanaseren van het huisdier?

Deelvraag 1 is beantwoord door middel van vraag drie in de enquête. De verschillende opties staan ook weergegeven in de enquête. De vraag wordt versterkt door het stellen van de vraag wanneer huisdiereigenaren deze opties besproken willen hebben. Wanneer het einde van de vragenlijst nadert, is de vraag gesteld of deze informatie voor, tijdens of na de euthanasie besproken gewenst te worden.

Deelvraag 2: Wanneer in het leven van een huisdier is het volgens de eigenaren zelf een juist moment om ingelicht te worden over het proces van euthanasie?

De tweede deelvraag geeft meer informatie over de bewustwording van de huisdiereigenaar. Is er een moment in het leven van het huisdier waarbij de huisdiereigenaar informatie over euthanasie zou willen ontvangen? Deze vraag is gesteld in de enquête, in de sectie 'algemeen'. Het doel van tijdig informeren is om als dierenartsenpraktijk correct in te spelen op de vragen en behoeften van de huisdiereigenaar. Als de huisdiereigenaar voorafgaand al informatie heeft verkregen of ontvangen, kan er door meer doelgerichte vragen vanuit de huisdiereigenaar concreter hulp geboden worden vanuit de dierenartsenpraktijk. Zoals de literatuur al aangeeft vinden huisdiereigenaren het prettig om contact te houden met de dierenarts in het ziekteproces van het huisdier, wat euthanasie tot gevolg heeft.

Deelvraag 3: Waar ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar/cliënt, binnen dit proces?

Ter ondersteuning van het beantwoorden van de hoofdvraag is deze vraag in de enquête gesteld. Deze vraag kan met een open antwoord van de huisdiereigenaar worden ingevuld. Deelvraag vier is aan het einde van de enquête gesteld, als aanvulling. Deelvraag 3 en 4 ondersteunen elkaar bij de beantwoording van de hoofdvraag. Zoals in de literatuur is aangegeven, is er voldoende informatie beschikbaar over het proces en de verwachting van wat er gaat gebeuren bij de behandeling. Echter is het niet duidelijk waar er, achteraf gezien, nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar ligt. Door deze vragen actief te hebben gesteld in de vragenlijst, kan daar een antwoord op gegeven worden. Deze informatie is voor dierenartsenpraktijken waardevol, om beter te voorzien in de behoefte van de klanten, waardoor tevredenheid zal worden vergroot.

Deelvraag 4: Hoe kan een dierenartsenpraktijk meer ondersteuning bieden, wat het rouwproces positief versterkt?

Zoals eerder aangegeven is ter aanvulling op deelvraag 3, deze vraag gesteld in de vragenlijst. Deelvraag 4 zal deelvraag 3 versterken. Het antwoord op deze deelvraag zal worden verkregen door meerdere enquêtevragen te clusteren en daar een conclusie uit te halen. In de enquête wordt deze vraag beantwoord in de vorm van een open invulvraag.

2.5 Data-verzameling

De verzameling van de resultaten van de enquête heeft plaatsgevonden in Google Formulieren. De vragen zijn verspreid onder Nederlandse (gezelschaps)huisdiereigenaren die het proces van euthanasie al eens hebben doorlopen. Deze huisdiereigenaren hebben voornamelijk honden, katten- en konijnen in bezit. De respondenten hebben de vragenlijst geheel anoniem ingevuld. Het onderzoek betreft een aselechte steekproef, omdat deze is afgenomen bij de gehele onderzoekspopulatie waardoor externe validiteit is gegarandeerd. Voor het uitwerken van de resultaten zal er gewerkt worden middels random sample: er zijn willekeurige resultaten gepakt van de verkregen informatie om te verwerken in het onderzoek.

De betrouwbaarheid van het onderzoek is middels een steekproefcalculator berekend. Er is van het gegeven uitgegaan dat 3,8 miljoen van de huishoudens gezelschapsdieren houden (Dibevo, 2020), dit is de populatieomvang van het onderzoek. Met deze gegevens is er een gewenste steekproef van 385 respondenten, met een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 5% (Steekproefcalculator, z.d.). Bij onvoldoende respons, is het onderzoek onbetrouwbaar en zal opnieuw uitgevoerd moeten worden om betrouwbare resultaten te waarborgen.

2.6 Data-analyse

Om de resultaten te analyseren is het programma Excel gebruikt. De resultaten zijn vervolgens in een Microsoft Word bestand verwerkt. Er is geen gebruik gemaakt van het programma SPSS. In het geval van het opnieuw uitvoeren van het onderzoek is het programma SPSS waardevol om verbanden te onderzoeken. Voorafgaand zal er eerst door middel van meetniveaus de juiste toets bepaald moeten worden. Dat is in dit geval en op dit moment niet nodig, door middel van beschrijvende statistiek worden de resultaten in het volgende hoofdstuk gepresenteerd.

Hoofdstuk 3. Resultaten

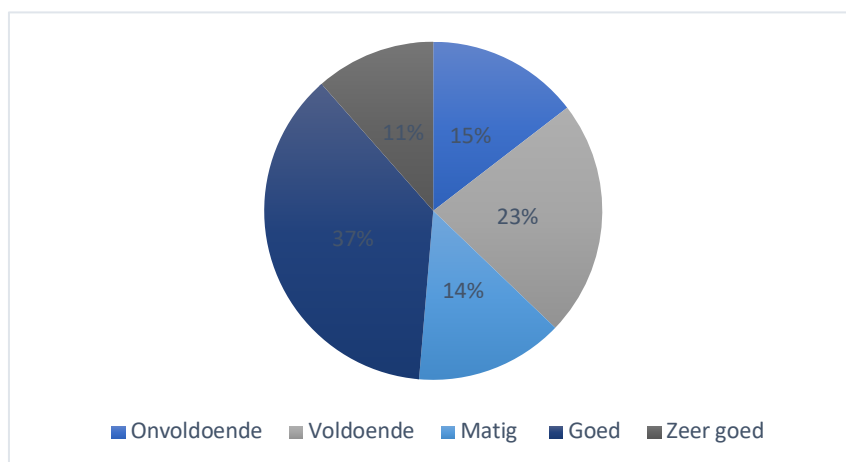
In dit hoofdstuk staan de resultaten van de enquête gepresenteerd. Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er een aanvullende behoefte is vanuit de eigenaar in het proces van euthanasie bij het huisdier. Daarnaast wordt er actief gevraagd naar de ervaringen van huisdiereigenaren, om de diensten van de dierenartsenpraktijk te verbeteren. Zoals de literatuur aangeeft is het onderwerp euthanasie een gevoelig en emotioneel onderwerp om actief onderzoek naar te doen. Dat maakt deze gelegenheid geschikt om onderzoek te doen waar eventuele verbeterpunten liggen voor een dierenartsenpraktijk. De hoofdvraag van het onderzoek is: *‘Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar?’*. Het aantal respondenten wat nodig is voor een betrouwbaar onderzoek is geteld op 385. De enquête is ingevuld door 269 huisdiereigenaren die het proces van euthanasie al eens hebben doorlopen. In dit hoofdstuk zullen per deelvraag de analyses verwerkt worden.

3.1 Algemene resultaten (N=269)

De enquête geeft weer dat 36,8% katteneigenaren, 9,7% konijneneigenaren en 41,3% hondeneigenaren de vragenlijst hebben ingevuld. De overige 12,2% is een open antwoord optie, waarin eigenaren hebben ingevuld een hond, kat, konijn, paard, geit, cavia et cetera in bezit te hebben. Meer dan de helft van de respondenten, 52,8%, geeft aan destijds gekozen te hebben voor de mogelijkheid crematie na de euthanasie. 23,8% heeft het huisdier begraven in eigen tuin en 19,7% heeft gekozen voor destructie. Voor het maken van deze keuzen (begraven, cremeren, destructie) hebben verschillende factoren invloed, waarbij de factor gevoel/emotie met 84,3% de grootste invloed heeft gehad op het maken van een keuze. Wanneer respondenten terugkijken op het proces en de gemaakte keuzes, geeft 87% aan de volgende keer dezelfde keuzes weer te maken.

3.2 Deelvraag 1

De eerste deelvraag van het onderzoek beschrijft of de eigenaren op de hoogte zijn van de verschillende mogelijkheden en opties na de euthanasie. Vraag drie van de enquête geeft antwoord op deze deelvraag. Maar liefst 76,5% van de huisdiereigenaren geeft aan geïnformeerd te zijn over de verschillende opties na de euthanasie. Van die 76,5% hebben

52,2% de informatie voorafgaand de euthanasie ontvangen, 31,2% heeft de informatie tijdens de euthanasie ontvangen en 16,6% heeft de informatie naderhand ontvangen.

Figuur 1 Hoe zijn de verschillende opties zoals crematie, begraven en destructie met u besproken?

In de enquête hebben de respondenten de mogelijkheid gekregen om aan te geven wanneer bepaalde informatie ontvangen gewenst te worden. Daarbij is er de voorkeur gegeven van 130 respondenten dat de informatie over de mogelijkheden na de euthanasie voorafgaand het moment verstrekt mogen worden. Veertien respondenten geven aan deze informatie tijdens de euthanasie te willen ontvangen, tot slot geven 66 respondenten aan deze informatie na de euthanasie (bij het verlaten van de ruimte) willen ontvangen. In figuur 1 staat weergegeven in hoeverre de informatie met de huisdiereigenaar is besproken, naar tevredenheid van de respondent.

Een kleiner deel van de huisdiereigenaren, 23,5%, geeft aan geen informatie te hebben ontvangen over de verschillende opties na de euthanasie. 6,93% daarvan is zelf actief opzoek gegaan naar informatie. De kanalen waar voornamelijk gebruik van is gemaakt zijn online, het internet of de dierenartsenpraktijk. Overige informatiebronnen zijn dierencrematoria en vrienden/familie.

3.3 Deelvraag 2

De tweede deelvraag gaat dieper in wanneer, in het leven van het huisdier, de eigenaar ingelicht zou willen worden over het proces van euthanasie. Door middel van vraag 33 van de enquête wordt deze vraag beantwoord. Het merendeel van de respondenten, 76%, geeft aan niet tijdig ingelicht te willen worden over het proces van euthanasie. De huisdiereigenaren geven aan daar zelf naar te informeren als de tijd daar is. Een klein gedeelte, 8,4%, geeft aan deze informatie te willen ontvangen bij de seniorencheck. De overige respondenten hebben een open antwoord gegeven. Samenvattend geven die aan dat wanneer het huisdier ziek is of erg oud bevonden door de dierenarts, euthanasie besproken mag worden. Op dat moment is er door de huisdiereigenaar meer informatie over dat onderwerp gewenst.

3.4 Deelvraag 3

De derde deelvraag geeft antwoord op de aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar binnen het proces. In de enquête zijn meerdere vragen gesteld die samen antwoord kunnen geven op deze deelvraag. Onder deze vragen zit een open vraag waar respondenten antwoorden konden invullen. Deze antwoorden zijn geanalyseerd en geclusterd. Samenvattend geven de eigenaren weer dat er over het algemeen geen aanvullende behoeften is in het proces, dat alles in hoeverre dat mogelijk is, goed is verlopen.

Enkele huisdiereigenaren geven aan dat het prettig zal zijn dat de euthanasie aan huis kan plaatsvinden. Dan ervaren de dieren minder stress. Verder stellen de huisdiereigenaren het op prijs om tijd alleen te krijgen met het huisdier, zodat de eigenaar in rust nog afscheid kan nemen. Bij een redelijk onverwachte euthanasie kan het volgens de respondenten choquerend zijn om ineens met een overleden dier terug naar huis te gaan. Samenvattend wenst de huisdiereigenaar daarin een extra stuk begeleiding van de dierenarts. Een ander aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar tijdens het proces is de bevestiging. De eigenaren willen graag horen van de dierenarts dat euthanasie de beste optie is en dat er geen andere mogelijkheid is om het dier beter te maken.

3.5 Deelvraag 4

De laatste deelvraag geeft antwoord in hoeverre de dierenartsenpraktijken meer ondersteuning kunnen bieden wat het rouwproces positief versterkt. Deze vraag was wederom een open vraag waarbij de respondent zelf een antwoord in heeft kunnen vullen. De antwoorden zijn geanalyseerd en zullen samengevat en puntsgewijs worden geformuleerd. Waar de respondenten unaniem op stemmen is dat de dierenarts de tijd moet nemen voor de euthanasie. Communicatie voorafgaand het proces is belangrijk en huisdiereigenaren krijgen graag een folder met informatie over euthanasie mee. Na de euthanasie krijgen huisdiereigenaren graag nog een moment alleen met het huisdier, om afscheid te nemen. Verder wensen de eigenaren een blijk van medeleven vanuit de dierenartsenpraktijk. Het wordt als prettig ervaren wanneer het bijvoorbeeld bij de balie nog even kort wordt benoemd en sterkte wordt gewenst. Tot slot vinden huisdiereigenaren het prettig om een optie te hebben wat betreft de ruimte. Een ruimte met bijvoorbeeld een meer huiselijke sfeer, waar eigenaren alle tijd kunnen besteden aan het afscheid van het dier. Daarnaast is het als niet prettig ervaren dat na de euthanasie de huisdiereigenaren door een drukke wachtkamer het pand moeten verlaten.

3.6 Overige resultaten

In de enquête zijn er ook nog een aantal stellingen geformuleerd waar huisdiereigenaren een getal van één tot en met vijf konden invullen. Daarbij was één 'niet belangrijk' en vijf 'heel erg belangrijk'. De stellingen waar de respondenten het over eens zijn en daar een vijf hebben ingevuld betreffen de volgende stellingen

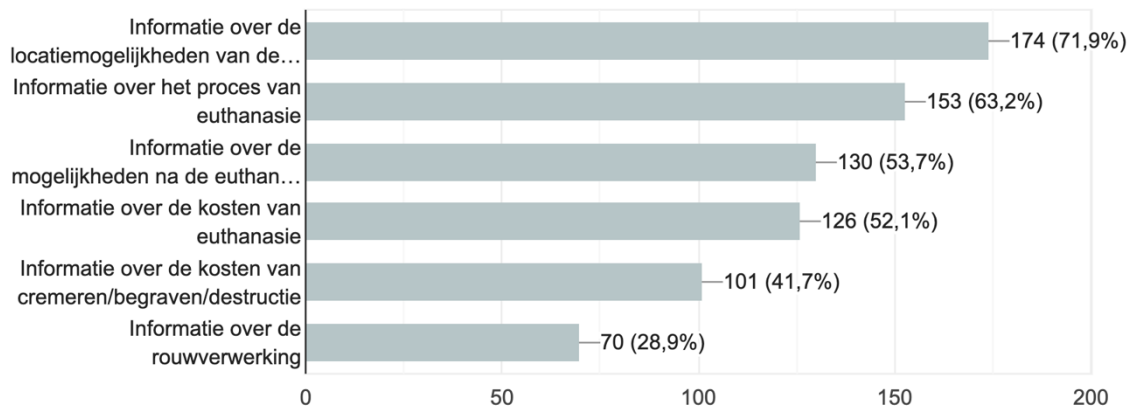
- De dierenarts stelt mij gerust en beargumenteerd duidelijk waarom euthanasie de beste optie is
- De dierenarts geeft mij tijdens de uitvoering van de euthanasie de gelegenheid om alleen afscheid te kunnen nemen van mijn dier
- De dierenarts en assistenten leven met mij mee
- De dierenarts luister naar mij
- De dierenarts neemt een moment van stilte

De overige stellingen laten een variërend resultaat zien. Bij de stelling of de dierenarts zijn eigen emoties tijdens de euthanasie mocht tonen (zoals bijvoorbeeld huilen), geven de meeste respondenten aan daar neutraal in te staan en geven daarbij het antwoord 3 (n=105). Echter geven 109 respondenten aan dit niet belangrijk te vinden, de overige 55 huisdiereigenaren geven aan deze stelling wel belangrijk te vinden.

Bij de stelling dat de dierenarts tijdens de euthanasie in de ruimte aanwezig blijft en geen moment alleen geeft aan de cliënt met het huisdier wordt door het overgrote deel als niet belangrijk aanschouwt. 22% van de respondenten geeft aan dit wel belangrijk te vinden.

Bij de stelling dat de dierenarts tijdens de euthanasie fysiek contact maakt door bijvoorbeeld een arm op de schouder te leggen wordt door de meerderheid als niet belangrijk beschouwen. 30,9% staat daarin neutraal en heeft het cijfer 3 ingevoerd.

In totaal heeft 70,9% van de huisdiereigenaren aangegeven het belangrijk te vinden dat de dierenarts de emoties die voorkomen tijdens de euthanasie te normaliseren door de dierenarts. De minderheid, 29,1%, geeft aan dat dit niet belangrijk is tijdens het proces.

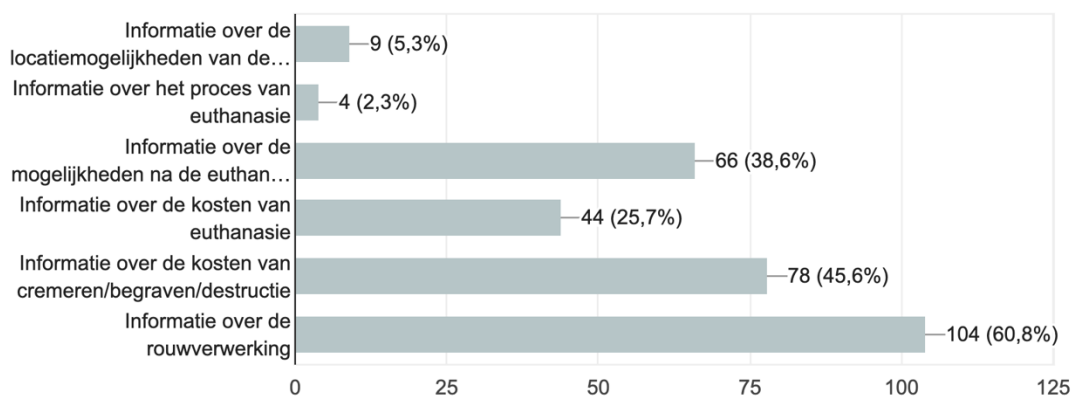

Figuur 2 Te ontvangen informatie voor de huisdiereigenaar voorafgaand de euthanasie

In Figuur 1 is te zien dat huisdiereigenaren voorafgaand de euthanasie informatie willen ontvangen over de locatiemogelijkheden. Bijvoorbeeld een aparte kamer of euthanasie aan huis. Gevolgd door aanvullende informatie over het proces van euthanasie, die eigenaren vooraf willen ontvangen. Op plek drie staat de mogelijkheid om na de euthanasie te kiezen voor opties zoals crematie of begraven van het huisdier.

Tijdens de euthanasie willen huisdiereigenaren informatie over het proces ontvangen, zoals een korte toelichting per handeling van de dierenarts tijdens het gehele proces tijdens de euthanasie.

Na de euthanasie wil de eigenaar voorzien zijn van informatie zoals de rouwverwerking. In figuur 2 is weergegeven dat 60,8% van de respondenten daarin geïnteresseerd zijn. 45,6% van de respondenten zou willen weten wat de kosten zijn van crematie, begraven en destructie. 38,6% wil nog informatie ontvangen over de mogelijkheden na de euthanasie.

Figuur 3 Te ontvangen informatie voor de huisdiereigenaar na de euthanasie

Hoofdstuk 4. Discussie

In dit hoofdstuk is er kritisch gekeken naar de wijze van onderzoeken en naar de resultaten uit de enquête. Er zijn een aantal aspecten die in dit hoofdstuk aan bod komen waar discussiepunten op behandeld kunnen worden. Het doel van het onderzoek is om de aanvullende behoefte van gezelschapshuisdiereigenaren te achterhalen in het proces van euthanasie. Daarbij is het van waarde om van de gelegenheid gebruik te maken om te onderzoeken hoe de tevredenheid op dit moment is van huisdiereigenaren rondom het proces van euthanasie. Voor de dierenartsenpraktijk is dit relevante informatie, waarop de dienstverlening eventueel verbeterd kan worden.

4.1 Vergelijking literatuur

In het onderzoek van (Matte, Khosa, Meehan, et al, 2020) is er aangetoond dat toegankelijkheid, communicatie en bekwaamheid tijdens het proces als belangrijk is ervaren. Uit het verwachtingspatroon komt naar voren dat vertrouwen een belangrijke rol speelt, in zowel het proces als in de arts, het ontvangen van effectieve communicatie en emotionele steun maar ook gepersonaliseerde zorg. Uit dit onderzoek komt dit ook naar voren. Huisdiereigenaren geven aan dat het prettig is als medewerkers van de dierenartsenpraktijk steun bieden door mee te leven en een hart onder de riem te steken. Daarbij moet de arts kundig en capabel zijn, dat wordt uitgestraald naar de eigenaar. Daarnaast geven huisdiereigenaren wederom aan hoe belangrijk goede communicatie is, vooral met het bespreken van de verschillende opties. Verder kwam er uit de literatuur naar voren, uit het onderzoek van (Kübler-Ross, 2014), dat het in de eerste fase van rouw erg belangrijk is om de gevoelens te uiten. De stelling in de enquête waarbij de respondenten een één of een vijf in mochten vullen, kwam naar voren dat het uiten van gevoelens worden genormaliseerd/bevestigd door de dierenarts. Het merendeel van de respondenten heeft daar positief op ingestemd. Uit het onderzoek van (Fernandez-Mehler et al. 2013) is aangegeven dat huisdiereigenaren een voorkeur hebben voor het euthanaseren van het huisdier op de thuislocatie. De eigenaren willen daarbij vooraf informatie ontvangen over het proces. Beide punten vanuit de literatuur komen overeen met het onderzoek. Eigenaren geven in de antwoordopties aan een voorkeur te hebben van het euthanaseren van het huisdier in de vertrouwde thuislocatie en bij de vragen welke informatie de cliënt graag zou willen ontvangen over het proces is vooraf de euthanasie.

Tot slot geeft (Martin et al. 2004) aan dat medewerkers empathisch opgesteld moeten zijn tegenover huisdiereigenaren om zo de eigenaren in behoeften tegemoet te komen. Uit dit onderzoek geven huisdieren aan het prettig te vinden om door medewerkers van de dierenartsenpraktijk gesteund te worden.

4.2 Discussiepunten, per deelvraag

Bij het verzamelen van de resultaten is de enquête op verschillende forums uitgezet. Om een betrouwbaarheid van 95% te behalen, met een foutmarge van 5%, is een aantal van 385 respondenten benodigd. Echter is dit resultaat niet behaald en is dit onderzoek niet betrouwbaar. Daarnaast kan bij een volgend onderzoek nog een nulmeting uitgevoerd worden bij dierenartsen, waarin wordt onderzocht hoe de euthanasie op dit moment wordt uitgevoerd. Dat is bij dit onderzoek niet gedaan.

Is de huisdiereigenaar op de hoogte van de verschillende mogelijkheden en opties na het euthanaseren van het huisdier?

Doordat de vragenlijst op verschillende forums is uitgezet, zijn niet alle respondenten woonachtig in Nederland. Dierenklinieken in het buitenland en in Nederland verschillen van elkaar, zo ook in opties en mogelijkheden die beschikbaar zijn na het euthanaseren van het huisdier. Daarnaast is er aan het begin van de enquête aangegeven dat de vragenlijst ingevuld mag worden voor één overleden huisdier. Echter hebben respondenten in open antwoordmogelijkheden aangegeven dat er meerdere huisdieren zijn ingeslapen en ze de vraag niet kunnen invullen vanwege de verschillende opties.

Wanneer in het leven van een huisdier is het een juist moment om eigenaren in te lichten over het proces van euthanasie?

Deze vraag is in de enquête gesteld, hier is verschillend op gereageerd. De meeste eigenaren hebben gekozen tussen de verschillende antwoordopties. Toch hebben een heel aantal eigenaren zelf antwoorden ingevuld, wat betekent dat niet alle antwoordopties aanwezig en toepasbaar waren voor eigenaren.

Waar ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar, binnen dit proces?

Deze vraag was in de enquête gesteld als een open vraag. Respondenten hadden de mogelijkheid hier een antwoord in te vullen. De verkregen antwoorden zijn waardevol en relevant, echter zijn bij het analyseren niet alle antwoorden exact bestudeerd en meegenomen in de resultaatverwerking.

Hoe kan een dierenartsenpraktijk meer ondersteuning bieden, wat het rouwproces positief versterkt?

Hetzelfde geldt bij de laatste deelvraag en laatste enquête vraag. Niet alle antwoorden zijn bij het analyseren exact bestudeerd en meegenomen in de resultaatverwerking.

Waar ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar/cliënt, binnen dit proces?

De conclusie van deelvraag 3 is dat de eigenaren voorkeur hebben voor euthanasie aan huis. De huisdiereigenaren willen deze informatie vooraf bij het bespreken van de locatiemogelijkheden ontvangen. De respondenten geven aan dit

Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbeveling

In dit hoofdstuk staat de conclusie en de aanbeveling van het onderzoek beschreven. Het onderzoek gaat in op de behoefte van dierenartsenpraktijk om eventueel de dienstverlening te verbeteren rondom euthanasie bij het huisdier.

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *‘Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar?’*. Het doel van dit onderzoek is om de aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar rond dit proces te achterhalen en de dierenartsenpraktijken te voorzien van waardevolle informatie waardoor eventuele diensten kunnen worden verbeterd.

5.1 Conclusie, per deelvraag

De conclusie van het onderzoek zal in deze paragraaf worden gepresenteerd. Per deelvraag zal er duidelijk worden wat de constatering is na het analyseren van de data.

Is de huisdiereigenaar op de hoogte van de verschillende mogelijkheden en opties na het euthanaseren van het huisdier?

76,5% van de 269 respondenten geeft aan op de hoogte te zijn van de verschillende mogelijkheden na de euthanasie. Dit concludeert dat er een juiste informatieverstrekking vanuit de dierenartsenpraktijken plaatsvindt en/of dat de informatie op het internet dermate uitgebreid is dat de eigenaar zelf op zoek kan naar antwoorden en mogelijkheden.

Wanneer in het leven van een huisdier is het volgens de eigenaren zelf een juist moment om ingelicht te worden over het proces van euthanasie?

Het merendeel van de respondenten, 76%, geeft aan niet tijdig ingelicht te willen worden over het proces van euthanasie. De huisdiereigenaren geven aan daar zelf naar te informeren als de tijd daar is. Een klein gedeelte, 8,4%, geeft aan deze informatie te willen ontvangen bij de seniorencheck. De overige respondenten hebben een open antwoord gegeven. Samenvattend geven die aan dat wanneer het huisdier ziek is of erg oud bevonden door de dierenarts, euthanasie besproken mag worden. Op dat moment is er door de huisdiereigenaar meer informatie over dat onderwerp gewenst. Kort samengevat concludeert deze vraag dat eigenaren geen behoefte hebben aan vroegtijdige informatie over euthanasie bij het huisdier. Enkel wanneer de gezondheidstoestand van het huisdier niet meer optimaal is, kan dit onderwerp met de eigenaren besproken worden. Pas dan is meer informatie over het proces gewenst.

Waar ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar, binnen dit proces?

Het merendeel van de respondenten geeft aan bevestiging te willen ontvangen dat er de juiste keuze is gemaakt. Daarnaast wordt er genoemd dat de eigenaren tijdens de euthanasie graag een moment alleen willen met het huisdier om afscheid te nemen. De huisdiereigenaren hebben voorkeur voor euthanasie aan huis, zodat het dier geen stress ervaart op de dierenartsenpraktijk. Tot slot wensen huisdiereigenaren meer begeleiding vanuit de dierenarts wanneer de euthanasie erg onverwachts kwam. Over het algemeen komt er naar voren dat eigenaren tevreden zijn met het proces zoals het nu gaat. De bovengenoemde punten zijn een aanvulling op een eerder meegemaakte situatie van de huisdiereigenaar. Bij een vervolgonderzoek is het verstandig om deze vraag met antwoordopties te stellen. Zo kan er concreter een conclusie gepresenteerd worden uit de vraag.

Hoe kan een dierenartsenpraktijk meer ondersteuning bieden, wat het rouwproces positief versterkt?

De laatste deelvraag is wederom beantwoord door een open vraag. In een vervolgonderzoek kan ook hierbij gekozen worden om deze vraag te ondersteunen met verschillende antwoordopties om zo een zo betrouwbaar mogelijk resultaat te behalen. Eigenaren geven aan dat wanneer het besloten is om het huisdier te euthanaseren, er nog informatie ontvangen mag worden door middel van bijvoorbeeld een folder. Daarnaast stellen de eigenaren het empathische vermogen van de medewerkers van dierenartsenpraktijken op prijs. Wel is het als lastig ervaren dat na een afscheid van een huisdier de eigenaren het pand moeten verlaten door een drukke wachtkamer. Daarbij heeft een aparte ruimte, met een huiselijke sfeer, de voorkeur als locatie waar de euthanasie plaats zal vinden.

5.2 Conclusie hoofdvraag

De hoofdvraag luidt: *Waar, in het proces van euthanasie bij het huisdier, ligt nog een aanvullende behoefte van de huisdiereigenaar?* Door middel van het beantwoorden van de deelvragen is deze hoofdvraag beantwoordt. Er is onderzocht bij de verschillende stadia van het proces euthanasie welke informatie de huisdiereigenaar heeft ontvangen en welke informatie daar nog ontbreekt. Voorafgaand aan de euthanasie ontvangt de eigenaar graag een bevestiging voor de gemaakte keuze over euthanasie bij het huisdier. De huisdiereigenaar wil weten dat er geen andere keuze was om het huisdier te helpen of waarom de keuze voor euthanasie op dat moment het beste is. Vervolgens wil de eigenaar informatie ontvangen over de verschillende mogelijkheden na de euthanasie, om het kadaver van het huisdier te verwerken. De locatiemogelijkheden moeten ook duidelijk weergegeven worden aan de eigenaar, zoals bijvoorbeeld een aparte ruimte op de praktijk of bijvoorbeeld aan huis. Tijdens de euthanasie wilde huisdiereigenaar geïnformeerd worden over de te nemen stappen van de dierenarts, wanneer wordt welke injectie gegeven en waar dient deze voor. Daarnaast wil de eigenaar gebruik maken van een moment samen met het huisdier om nog een laatste keer afscheid te nemen. Na de euthanasie vindt de huisdiereigenaar het vooral vervelend om door een drukke wachtkamer het pand te moeten verlaten.

5.3 Aanbeveling

Aan dierenartsenpraktijken wordt aanbevolen om de aanvullende behoeften van eigenaren te behartigen. Het zijn voornamelijk de kleine aandachtspunten in communicatie die het grote verschil maken. Zorg ervoor dat er voor, tijdens en na de euthanasie duidelijk en correct wordt gecommuniceerd. Om dat te specificeren, ontvangen huisdiereigenaren, als de tijd daar is, informatie over het proces van euthanasie, de keuzemogelijkheden over crematie, begraven en destructie maar ook de locatiemogelijkheden zoals euthanasie aan huis of in een aparte ruimte op de praktijk. Tijdens de euthanasie zal de dierenarts duidelijk uitleggen wat er gaat gebeuren, zodat de eigenaar weet wat er te wachten staat. Daarnaast wenst de eigenaar een bevestiging te krijgen van de dierenarts dat euthanasie de juiste keuze is, inclusief de onderbouwing daarvan. Wanneer het dier is ingeslapen geeft de dierenarts de eigenaar nog een moment alleen om voor de laatste keer afscheid te nemen. Tot slot kan er gekeken worden naar mogelijkheden dat de eigenaar niet door een drukke wachtkamer naar buiten hoeft te lopen.

Bibliografie

Breeanna Spain, Lisel O'Dwyer & Stephen Moston (2019) Pet Loss: Understanding Disenfranchised Grief, Memorial Use, and Posttraumatic Growth, *Anthrozoös*, 32:4, 555-568.

DFW. (z.d.) *Dierencrematoria*. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://dfweurope.com/nl/dierencrematoria/>

Dibevo. (2020). *Meer dan 27 miljoen huisdieren in Nederland*. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://dibevo.nl/nieuws/nieuwe-cijfers-meer-dan-27-miljoen-huisdieren-in-nederland>

Dogzine. (2021). *Forse stijging aantal honden*. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://dogzine.nl/nl/nieuwsartikelen/forse-stijging-aantal-honden>

Endenburg, N. (2003). *Als een huisdier doodgaat*. (4^e herziende druk). Warffum: Welzo Media Productions.

Evers, R. (1996). *Berichten uit de dierenhemel; over het overlijden van huisdieren.*, 32–37. Geraadpleegd op 15 april 2021, van <https://link.springer.com/article/10.1007/BF03060134>

Fernandez-Mehler P, Gloor P, Sager E, et al. Veterinarians' role for PET owners facing PET loss. *Vet Rec* 2013;172:555.

Green, A. (2020, April). PTS: the elephant in the room: where do you start with discussing euthanasia?. In *BSAVA Congress Proceedings 2020* (pp. 344-345). BSAVA Library.

HAS. (2015). *Feiten en cijfers gezelschapsdierensector*. Geraadpleegd op 2 april 2021, van <https://edepot.wur.nl/361828>

James, D. (2020, April). Bond-centred end-of-life care: mindset, challenges and protocols. In *BSAVA Congress Proceedings 2020* (pp. 247-247). BSAVA Library.

Knesl, O., Hart, B. L., Fine, A. H., & Cooper, L. (2016). Opportunities for incorporating the humananimal bond in companion animal practice. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 249(1), 42–44. Geraadpleegd op 5 april 2021, van <https://doi.org/10.2460/javma.249.1.42>

KNMvD. (2018). *Marktontwikkelingen in de dierenartsenpraktijk*. Geraadpleegd op 15 april 2021, van <https://www.knmvd.nl/app/uploads/2018/11/Maarten-den-Heijer-Marktontwikkelingen-in-de-dierenartsenpraktijk-Handouts.pdf>

LICG. (z.d.). *Euthanasie*. Geraadpleegd op 5 mei 2021, van <https://www.licg.nl/euthanasie/>

Lue, T. W., Pantenburg, D. P., & Crawford, P. M. (2008). Impact of the owner-pet and client-veterinarian bond on the care that pets receive. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 232(4), 531–540. Geraadpleegd op 5 april 2021, van <https://doi.org/10.2460/javma.232.4.531>

Martin F, Ruby KL, Deking TM, et al. Factors associated with client, staff, and student satisfaction regarding small animal euthanasia procedures at a veterinary teaching hospital. *J Am Vet Med Assoc* 2004;224:1774–9.

Matte, A.R., Khosa, D.K., Coe, J.B., Meehan, M., & Niel, L. (2020). *Exploring pet owners' experiences and self-reported satisfaction and grief following companion animal euthanasia. Veterinary record*, vetrec-2019-105734

NVWA. (z.d.). *Kadavers verwijderen van dode dieren*. Geraadpleegd op 15 april 2021, van <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/kadavers-verwijderen-van-dode-dieren/wat-moet-u-doen-met-dode-gezelschapsdieren#:~:text=U%20mag%20uw%20huisdier%20begraven,daarom%20tenminste%2075%20centimeter%20diep.>

Spuij, M. (2017). *Rouw bij kinderen en jongeren. Over het begeleiden van verliesverwerking*. Amsterdam: Nieuwezijds.

Bijlage I. Enquêtevragen

Hieronder volgen een aantal vragen over de verkregen informatie in het proces van euthanasie. Lees de vragen goed en baseer uw antwoorden op één eerdere ervaring.

Bent u geïnformeerd over de locatiemogelijkheden van de euthanasie? (bijv. op de praktijk, aan huis of in een aparte ruimte)

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

- Voorafgaand
- Tijdens
- Na

Bent u geïnformeerd over het proces van euthanasie?

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

- Voorafgaand
- Tijdens
- Na

Bent u geïnformeerd over de verschillende opties na de euthanasie? (bijv. crematie/begraven/destructie/prepareren)

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

- Voorafgaand
- Tijdens
- Na

Bent u geïnformeerd over de kosten van de euthanasie?

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

- Voorafgaand
- Tijdens
- Na

Bent u geïnformeerd over de kosten van begraven, destructie of crematie?

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

- Voorafgaand
- Tijdens
- Na

In het volgende gedeelte worden er een aantal vragen gesteld over uw ervaring tijdens de euthanasie.

Hoe bent u begeleid tijdens de euthanasie door de dierenartsenpraktijk?

- Onvoldoende
- Voldoende
- Matig
- Goed
- Zeer goed

Kunt u uw antwoord motiveren?

Heeft de dierenarts u duidelijk uitgelegd wat u kunt verwachten?

- Onvoldoende
- Voldoende
- Matig
- Goed
- Zeer goed

Kunt u uw antwoord motiveren?

Zijn de verschillende opties zoals crematie/begraven/destructie nog(maals) met u besproken?

- Onvoldoende
- Voldoende
- Matig
- Goed
- Zeer goed

Kunt u uw antwoord motiveren?

Bent u tijdens dit proces geïnformeerd over rouwverwerking?

- Onvoldoende
- Voldoende
- Matig
- Goed
- Zeer goed

Kunt u uw antwoord motiveren?

Er volgen nu een aantal stellingen over het proces. Bij deze stellingen mag u een cijfer van 1 t/m 5 invullen, waarbij 1 'niet belangrijk' en 5 'heel belangrijk' is.

- De dierenarts stelt mij gerust en geeft beargumenteerd dat euthanasie de beste optie is
- De dierenarts geeft mij tijd alleen om afscheid te nemen
- De dierenarts (en assistenten) leeft mee
- De dierenarts luistert naar mij
- De dierenarts toont eigen emoties tijdens de euthanasie (bijv. huilen)
- De dierenarts blijft aanwezig
- De dierenarts maakt fysiek contact (bijv. arm op de schouder)
- De dierenarts normaliseert uw emoties tijdens de euthanasie
- De dierenarts neemt een moment van stilte (bijv. even niet praten)

In dit volgende onderdeel worden er vragen gesteld over uw wensen/behoefte in het proces van euthanasie, terugkijkend op uw eerdere ervaring.

De volgende informatie zou ik graag (indien mogelijk) VOORAF de euthanasie willen ontvangen (meerdere antwoorden mogelijk):

- Informatie over de locatiemogelijkheden van de euthanasie
- Informatie over het proces van euthanasie
- Informatie over de mogelijkheden na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over het proces/afwikkeling na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over de kosten van euthanasie
- Informatie over de kosten van cremeren/begraven/destructie
- Informatie over de rouwverwerking

De volgende informatie zou ik graag (indien mogelijk) TIJDENS de euthanasie willen ontvangen (meerdere antwoorden mogelijk):

- Informatie over de locatiemogelijkheden van de euthanasie
- Informatie over het proces van euthanasie
- Informatie over de mogelijkheden na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over het proces/afwikkeling na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over de kosten van euthanasie
- Informatie over de kosten van cremeren/begraven/destructie
- Informatie over de rouwverwerking

De volgende informatie zou ik graag (indien mogelijk) NA de euthanasie willen ontvangen (meerdere antwoorden mogelijk):

- Informatie over de locatiemogelijkheden van de euthanasie
- Informatie over het proces van euthanasie
- Informatie over de mogelijkheden na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over het proces/afwikkeling na de euthanasie (cremeren/begraven/destructie)
- Informatie over de kosten van euthanasie
- Informatie over de kosten van cremeren/begraven/destructie
- Informatie over de rouwverwerking

Tot slot volgen er nog een aantal algemene vragen

Ik heb de enquête ingevuld voor mijn overleden

- Hond
- Kat
- Konijn
- Knaagdier
- Herpeet
- Vogel
- Anders, namelijk

Het overlijden van mijn huisdier is ... geleden

- 0 – 6 maanden
- 6 – 12 maanden
- 1 – 3 jaar
- 3 jaar of langer
- Anders, namelijk

Welke keuze heeft u gemaakt?

- Crematie
- Begraven (op begraafplaats)
- Begraven (in eigen tuin)
- Prepareren
- Anders, namelijk

Welke factoren hebben invloed gehad op het maken van uw keuze

- Geld
- Gemak
- Gevoel/ emotie
- Invloed van anderen/ mening van anderen

Zou u, terugkijkend op het proces, dezelfde keuzes maken?

- Ja
- Nee

Motiveer uw antwoord

Heeft u zelf actief informatie gezocht over het proces van euthanasie?

- Ja
- Nee

Indien u 'Ja' heeft geantwoord, via welke kanalen heeft u deze informatie verzamelt?
(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Dierenartsenpraktijk
- Online, internet
- Vrienden/familie
- Contact dierencrematoria

Wanneer zou u, terugkijkend op uw eerdere ervaring, ingelicht willen worden over het proces van euthanasie?

- Bij de jaarlijkse vaccinatie
- Bij de seniorencheck
- Niet, daar informeer ik naar als ik daar klaar voor ben

Waar had u, terugkijkend op uw eerdere ervaring, behoefte aan gehad in het proces van euthanasie?

Open antwoord

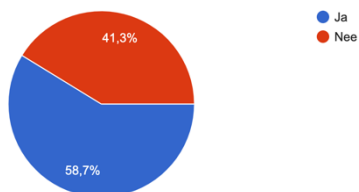
Heeft u nog tips voor de dierenartsenpraktijken hoe zij dit proces (nog) beter kunnen begeleiden?

Open antwoord

Bijlage II. Resultaten enquêtevragen

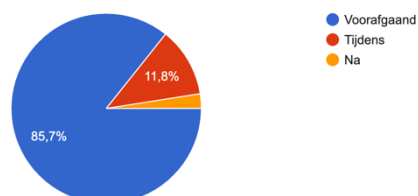
Bent u geïnformeerd over de locatiemogelijkheden van de euthanasie? (bijv. op de dierenartsenpraktijk, in een aparte ruimte op de praktijk of bij u thuis)

269 antwoorden

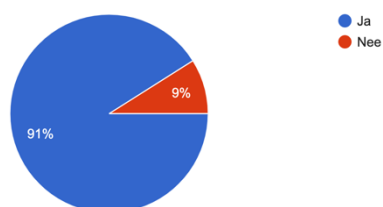
Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

161 antwoorden

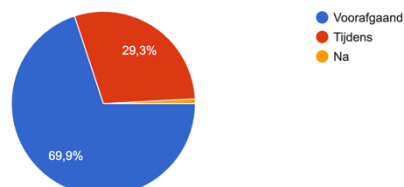
Bent u geïnformeerd over het proces van euthanasie?

268 antwoorden

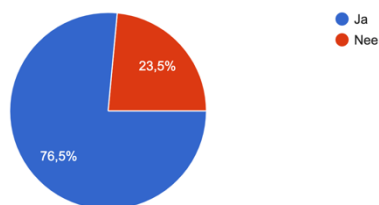
Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

246 antwoorden

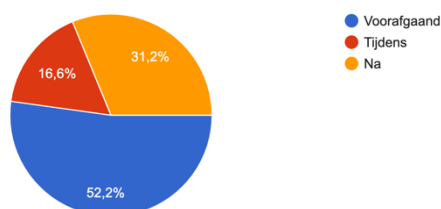
Bent u geïnformeerd over de verschillende opties na de euthanasie? (bijv. crematie/begraven/destructie/prepareren)

268 antwoorden

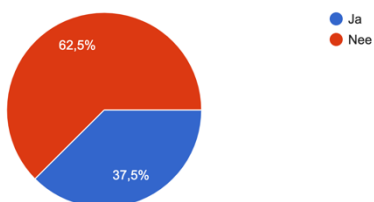
Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

205 antwoorden

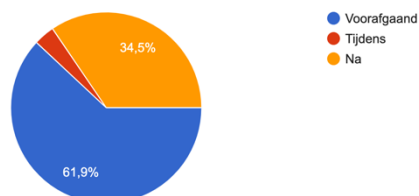
Bent u geïnformeerd over de kosten van de euthanasie?

269 antwoorden

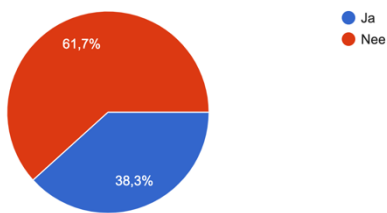

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?

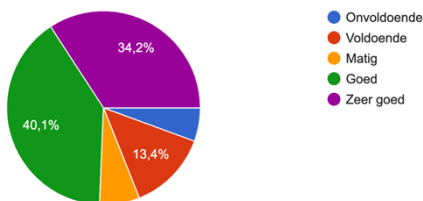
113 antwoorden

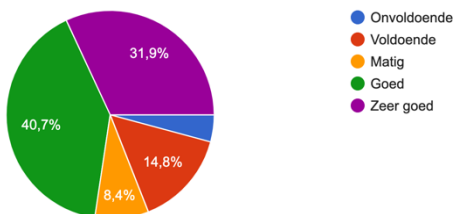
Bent u geïnformeerd over de kosten van begraven, destructie of crematie?
269 antwoorden

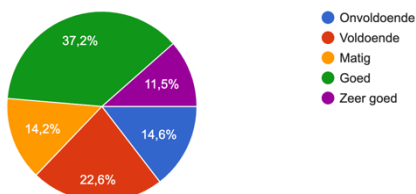
Hoe vindt u dat u begeleid bent tijdens de euthanasie door de dierenartsenpraktijk?
269 antwoorden

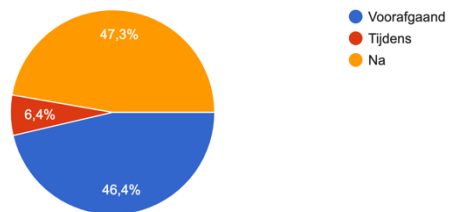
Heeft de dierenarts volgens u vooraf duidelijk uitgelegd wat u kunt verwachten?
263 antwoorden

Hoe vindt u dat de verschillende opties zoals crematie/begraven/destructie met u besproken zijn?
261 antwoorden

Indien u 'Ja' heeft ingevuld, heeft u deze informatie voorafgaand, tijdens of na de euthanasie verkregen?
110 antwoorden

Motiveer uw antwoord:

188 antwoorden

in alle rust werd het proces ingezet en ook tijdens het inslapen was er rust, ook na te zijn ingeslapen bleef de dierenarts nog even aanwezig
Ik had graag meer opties gekregen. Ik had het gevoel dat men koos voor de makkelijkste en snelste optie om zo werkdruk niet op te voeren.
Ik heb toentertijd de informatie gehad die ik nodig had
Ik belde beide laatste keren op maandagochtend om te vragen of ze iemand konden laten komen voor de euthanasie. En 2 keer kwam er een dierenarts rond 12 uur
Wij komen al 25 jaar bij deze praktijk. Ze kennen ons en onze dieren en gaan altijd liefdevol en met respect met onze dieren en dus ons om
De da is niet gelijk weggegaan
We kregen alle ruimte om afscheid te nemen, waren ook de enige in de praktijk

Motiveer uw antwoord:

137 antwoorden

aangezien ik dit al meerdere malen had meegemaakt was uitleg ook niet zo heel erg nodig
Uitleg over euthanasie werd gegeven.
Duidelijke uitleg gehad
Ze vertellen van te voren of tijdens het lichamelijk onderzoek war de stappen zullen zijn. Dus eerst de barcose en als de kat goed slaapt een 2e injectie die het hart doet stoppen
Ze vertellen duidelijk wat er gaat gebeuren. Helaas ook al vaak dieren af moeten staan dus weten hoe euthanasie verloopt
Ze heeft duidelijk uitgelegd wat ze ging doen , welke reactie we van onze kat konden verwachten en hoe lang het zou kunnen duren
Er is vooraf en tijdens het proces goed uitgelegd wat en hoe het zou gaan. We werden alleen gelaten

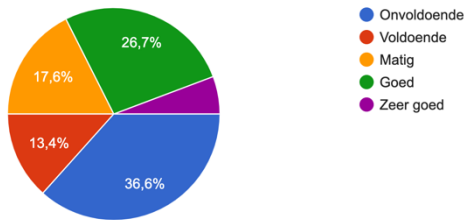
Motiveer uw antwoord:

149 antwoorden

ik heb zelf onderzocht wat de mogelijkheden zijn
Opties nooit overlopen.
Ik wist wat ik wilde dus er was geen verdere uitleg nodig
De 1 e dieren heb ik begraven in mijn eigen tuin. De dierenarts vertelde wat de regels zijn zoals de diepte waarop het dier moet worden begraven. De laatste dieren zijn allemaal gecremeerd. Zij bieden aan het dier op te laten halen bij de kliniek maar ik breng ze zelf altijd naar het crematorium toe
Ik had een keus
Alle opties zijn besproken, we kregen ook nog een folder mee en hadden ook later kunnen beslissen
Het was niet de eerste keer, dus ik wist alles al en heb meteen kenbaar gemaakt wat we gingen doen.
Zie hierboven

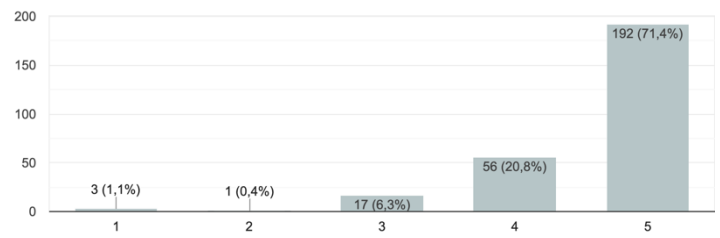
Hoe vindt u dat u tijdens dit proces geïnformeerd bent over rouwverwerking?

262 antwoorden

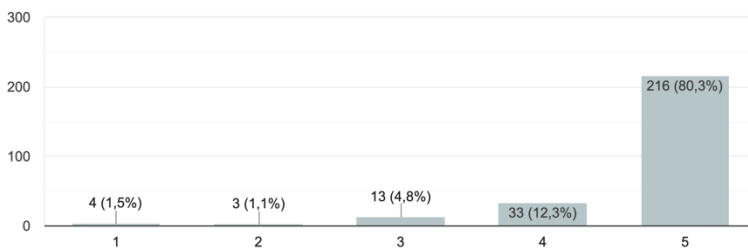
De dierenarts stelt mij gerust en beargumenteerd duidelijk waarom euthanasie de beste optie is

269 antwoorden

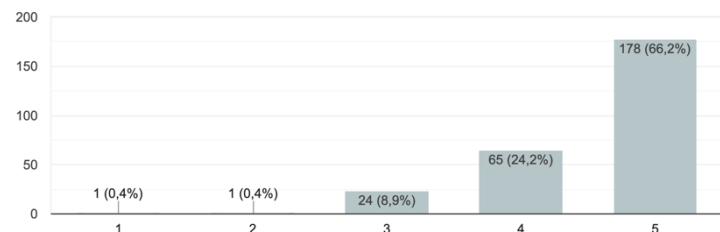
De dierenarts geeft mij tijdens de uitvoering van de euthanasie de gelegenheid om alleen afscheid te kunnen nemen van mijn huisdier.

269 antwoorden

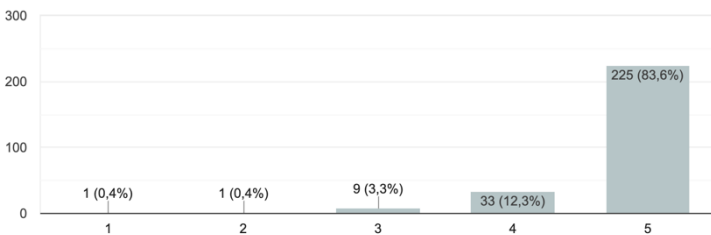
De dierenarts (en assistenten) leven met mij mee

269 antwoorden

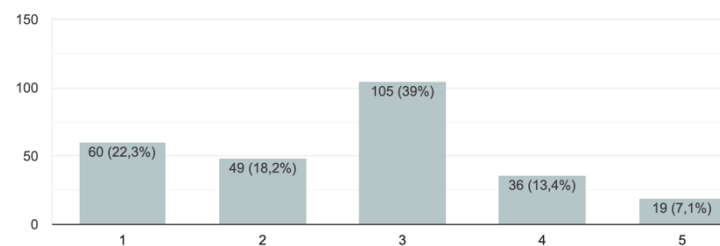
De dierenarts luistert naar mij

269 antwoorden

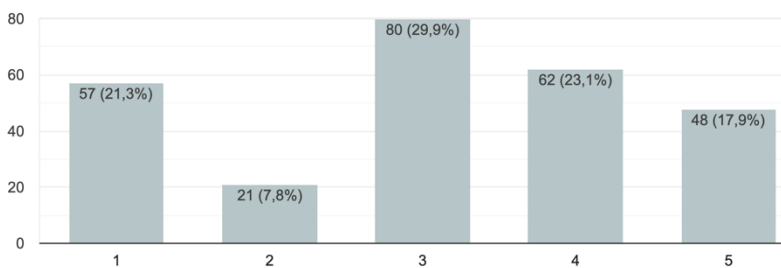
De dierenarts toont eigen emoties tijdens de euthanasie (bijv. huilen)

269 antwoorden

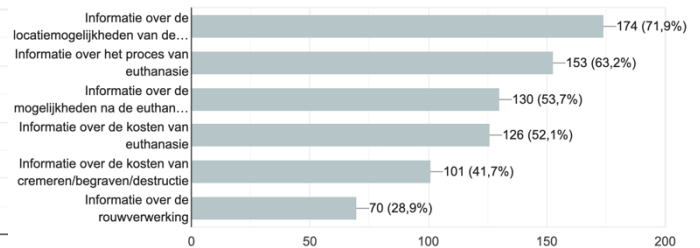
De dierenarts normaliseert mijn emoties tijdens de euthanasie

268 antwoorden

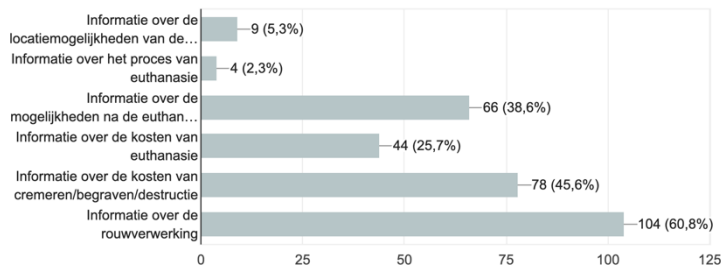
De volgende informatie zou ik graag (indien mogelijk) VOORAF de euthanasie willen ontvangen (meerdere antwoorden mogelijk):

242 antwoorden

De volgende informatie zou ik graag (indien mogelijk) NA de euthanasie willen ontvangen (meerdere antwoorden mogelijk):

171 antwoorden

Mogelijkheid tot motivatie over voorgaand onderdeel

51 antwoorden

aangezien kosten voor mij niet zo belangrijk zijn is dit niet nodig toe te lichten, toelichting op het proces is ook niet echt nodig en wat ik wil met het overleden dier heb ik allang vooraf onderzocht en bepaald

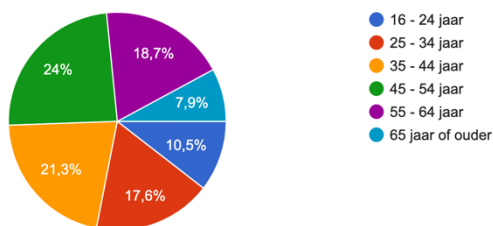
Ik vind het vooral belangrijk dat de baasjes vooraf goed geïnformeerd worden over de mogelijke opties. Zodat ze dit kunnen bekijken en een keuze kunnen maken voor het dier en zichzelf om zo het rouwproces een plaats te geven.

Voor mij zijn informatie over de kosten van uitvaart en/of euthanasie niet belangrijk. Je weet dat je als eigenaar ooit op dit punt komt en dat de kosten daarvan niet leidend mogen zijn voor het wel of geen euthanasie. Ik zelf kies er altijd voor om de euthanasie thuis te laten plaatsvinden. Dan weet je dat daar extra kosten mee gemoeid zijn maar hoe hoog die extra kosten zijn vind ik niet belangrijk. Enige dat ik belangrijk vind is dat het voor het dier zo 'makkelijk' en comfortabel mogelijk gedaan wordt en dat is gewoon thuis en niet na een reis in een reismand

Bovenstaande was voor mij allemaal al bekend, het was niet het eerste beestje dat moest worden ingeslapen.

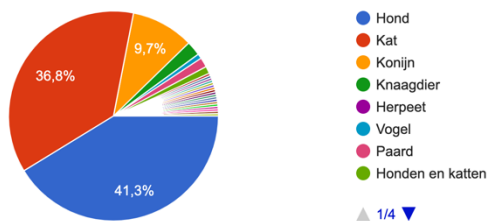
Mijn leeftijd is

267 antwoorden

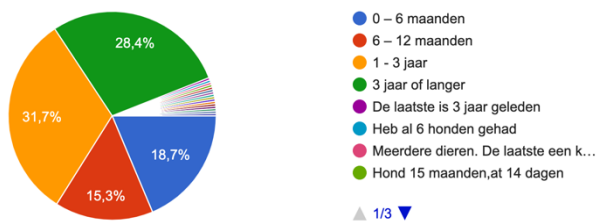
Ik heb de enquête ingevuld voor mijn overleden

269 antwoorden

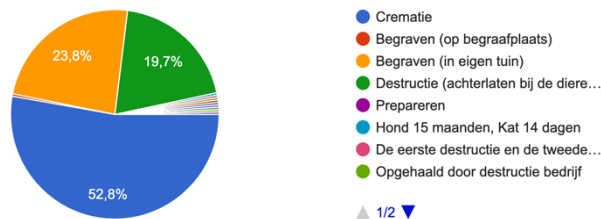
Het overlijden van mijn huisdier is ... geleden

268 antwoorden

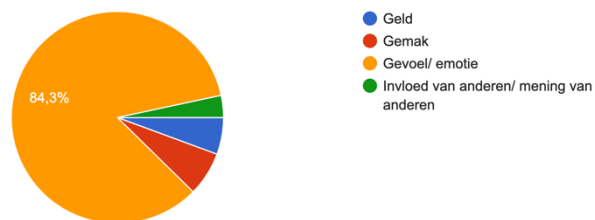
Welke keuze heeft u gemaakt?

269 antwoorden

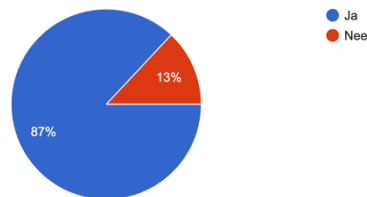
Welke factoren hebben invloed gehad op het maken van uw keuze (crematie/begraven /destructie of prepareren)

267 antwoorden

Zou u, terugkijkend op het proces, dezelfde keuzes maken?

269 antwoorden

Motiveer uw antwoord

108 antwoorden

Ik zou mijn kat dichtbij willen, crematie en as in huis of in een ketting verwerken. Wij hadden keuze tussen achterlaten of meenemen. Ik vind dat kiezen tussen cholera en de pest. Ik heb het gevoel mijn huisdier geen waardig afscheid gegeven te hebben.

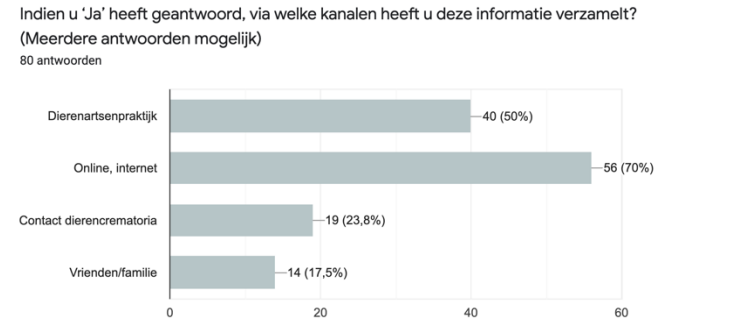
Mijn dieren blijven voor altijd bij mij in gedachten en in mijn hart. Daar heb ik verder geen ritueel of object voor nodig

Ik heb in het verleden katten begraven in mijn eigen tuin. Daar had ik spijt van toen ik ging verhuizen en ze dus moest achter laten. Daarom worden ze bij mij individueel gecremeerd en daarna komen ze terug naar huis

Altijd als een van mijn dieren is overleden was dit de enige optie. Daarna allemaal, op een konijntje na (heeft de dierenarts voor zijn eigen ontwikkeling sectie op verricht, wilde weten waarom het beestje was doodgegaan)

K wil mijn kind graag terug thuis🥰

Het gaf mij een goed gevoel ondanks het verdriet

Waar had u, terugkijkend op uw eerdere ervaring, behoefte aan gehad in het proces van euthanasie?

106 antwoorden

Niets

Niks

Opties. Mijn kat(ten) zijn bijzonder belangrijk voor mij. Het zijn een beetje mijn kinderen om het extreem te verwoorden. Ik voel me schuldig dat het afscheid zo bruut was. Graag had ik de kat geen angst gegeven door naar de dierenartspraktijk te gaan op zijn laatste momenten. Ik had nood aan opties en voelde me snel afgewimpeld, de simpelste optie werd voorgesteld.

Nvt

Een dierenarts die alle tijd neemt en rustig en invoelend is, zoals onze dierenarts was.

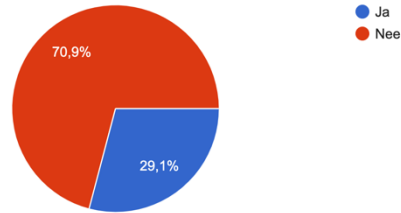
Mijn dierenarts begeleidt me telkens perfect

Ik was goed op de hoogte

Meer informatie over na de euthanasie zoals cremeren etc.

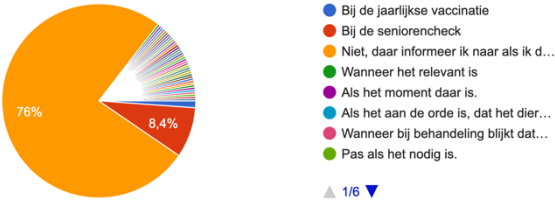
Heeft u zelf actief informatie gezocht over het proces van euthanasie?

268 antwoorden

Wanneer zou u, indien mogelijk en terugkijkend op uw eerdere ervaring, ingelicht willen worden over het proces van euthanasie?

262 antwoorden

Heeft u nog tips voor de dierenartsenpraktijken hoe zij dit proces (nog) beter kunnen begeleiden?

91 antwoorden

Nee

nee

Geef mensen tijd en maak desnoods een boekje/flyer met opties en informatie over het proces.

Ik ben zeer tevreden over de praktijk waar ik kom. Maar rust, duidelijkheid en eerlijkheid zijn voor mij belangrijk

Ik denk dat het hele proces staat of valt met duidelijkheid. Duidelijke informatie waarom euthanasie de enige optie is en duidelijke informatie over het proces.

Nee zou ik niet weten ik ben netjes geholpen door dierenarts

Het is fijn als de dierenarts de tijd neemt

Goed blijven vragen naar de wensen van de eigenaar.

Bijlage III. Schriftelijk rapporteren

Checklist Schriftelijk Rapporteren 2020

Naam: Bianca Slootweg

Klas: 4DG(V)

De beoordelingscriteria die met een * zijn aangegeven, zijn 'killing points'. Wanneer de beoordelaar daarvan meer dan vijf heeft aangekruist, dien je het rapport/verslag op alle onvoldoende onderdelen te verbeteren. In het afstudeerwerkstuk zijn geen 'killing points' toegestaan.

1. Het taalgebruik

- ☐ Bevat niet meer dan drie grammaticale, spel- en typefouten per duizend woorden; het rapport/verslag is dan afgekeurd*
- ☐ Heeft een actieve schrijfstijl*
- ☐ Is zakelijk, formeel en objectief *
- ☐ Is coherent (verwijs- en verbindingswoorden)*
- ☐ Heeft een adequate interpunctie*
- ☐ Bevat niet de persoonlijke voornaamwoorden 'ik/ mij/me, jij/je/jou, jullie, u, wij/we/ons' *
- ☐ Is doelgroepgericht*
- ☐ Heeft een uniforme stijl*

2. De ordening

- ☐ Het verslag/rapport heeft een logisch opbouw
- ☐ Elk hoofdstuk heeft een logische alineastructuur
- ☐ Elk hoofdstuk kent een introductie (m.u.v. H.1)

3. Het rapport/verslag

- ☐ Is vrij van plagiaat*
- ☐ De pagina's zijn genummerd*
- ☐ Heeft een uniforme opmaak

4. De omslag

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)

5. De titelpagina/het titelblad

- ☐ Heeft een specifieke titel*
- ☐ Vermeldt de auteur(s)*
- ☐ Vermeldt de plaats en de datum*
- ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)*

6. Het voorwoord:

- ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport/verslag
- ☐ Bevat persoonlijke bedankjes (persoonlijke voornaamwoorden toegestaan)

7. De inhoudsopgave:

- ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport/verslag*
- ☐ Vermeldt de samenvatting en de bijlage(n)
- ☐ Isoverzichtelijk/gestructureerd
- ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing

8. De samenvatting:

- ☐ Is een verkorte versie van het gehele rapport/verslag
- ☐ Bevat de conclusies
- ☐ Bevat suggesties voor verder onderzoek
- ☐ Bevat geen persoonlijke mening
- ☐ Staat direct na de inhoudsopgave

9. De inleiding

- ☐ Is hoofdstuk 1*
- ☐ Beschrijft het kader/de context en de aanleiding*
- ☐ Geeft inhoudelijke relevante achtergrondinformatie*
- ☐ Bevat de probleemstelling/de onderzoeksvraag*
- ☐ Vermeldt het doel*
- ☐ Bevat een leeswijzer voor het rapport/verslag*

10. Materiaal en methode

- ☐ Beschrijft de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Motiveert de keuze voor de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Past bij de probleemstelling/de onderzoeksvraag*
- ☐ Beschrijft de variabelen/eenheden
- ☐ Beschrijft de methode van data-analyse

11. De (opmaak van de) kern

- ☐ De hoofdstukken en de (sub)paragrafen met maximaal drie niveaus zijn genummerd*
- ☐ De hoofdstukken en (sub)paragrafen hebben een passende titel
- ☐ Een hoofdstuk beslaat ten minste één pagina
- ☐ Een nieuw hoofdstuk begint op een nieuwe pagina
- ☐ De zinnen lopen door (geen 'enter' binnen een alinea gebruiken)
- ☐ De figuren zijn (door)genummerd en hebben een passende titel (onder de figuur)*
- ☐ De tabellen zijn (door)genummerd en hebben een passende titel (boven de tabel)*
- ☐ Tabellen en figuren zijn zelfstandig te begrijpen
- ☐ In de tekst zijn er verwijzingen naar figuren en/of tabellen*
- ☐ De tekst bevat verwijzingen naar de desbetreffende bijlage(n)
- ☐ De tekst is ook zonder verwijzingen te begrijpen

12. De discussie

- ☐ Vermeldt de interpretatie(s) van de resultaten
- ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
- ☐ Geeft de valide argumentatie weer
- ☐ Evalueert de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen